

۲۲۴۰۱۱۰

کتابخانه

بنامیزد

از ما بهترو
مجموعه قصه‌های شفاهی (واقعی و تخیلی پریان)
کهگیلویه و بویراحمد
(به انضمام پنج افسانه‌ی عامیانه‌ی آذربایجان)

کتب زینب مصدق

www.ketab.ir

سرشناسه	: مصدق، زینب، ۱۳۵۷-
عنوان و نام پدیدآور	: از ما بهترون: مجموعه قصه‌های شفاهی (واقعی و تخیلی پریان) کهگیلویه و بویراحمد (به انضمام پنج افسانه‌ی عامیانه‌ی آذربایجان) / زینب مصدق.
مشخصات نشر	: یاسوج: انتشارات رزبار، ۱۴۰۰.
مشخصات ظاهری	: ۷۴ ص؛ ۵/۲۱×۵/۱۴ س.م.
شابک	: 978-622-7933-00-0
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا
عنوان دیگر	: مجموعه قصه‌های شفاهی (واقعی و تخیلی پریان) کهگیلویه و بویراحمد (به انضمام پنج افسانه‌ی عامیانه‌ی آذربایجان).
موضوع	: افسانه‌ها و قصه‌های ایرانی -- کهگیلویه و بویراحمد
موضوع	: Legends-- Iran -- Kohgiluyeh va Boyr Ahmad
موضوع	: افسانه‌ها و قصه‌های ایرانی -- آذربایجان
موضوع	: Legends-- Iran -- Azerbaijan
رده بندی کنگره	: PIR۶۷۳
رده بندی دیویی	: ۳۹۸.۲-۵۵۶
شماره کتابشناسی ملی	: ۷۶
اطلاعات رکورد کتابشناسی	: فیبا

ناشر: انتشارات رزبار

یاسوج- خیابان ابن سینای ۳ پلاک ۳۲

نشانی شیراز: کد پستی ۷۱۴۵۸۵۶۱۸۵

تلفکس: ۰۹۱۷۳۰۴۰۴۵۱ - ۰۷۴ - ۳۲۲۲۲۲۰۲

از ما بهترون

مجموعه قصه‌های شفاهی (واقعی و تخیلی پریان)
کهگیلویه و بویراحمد (به انضمام پنج افسانه‌ی عامیانه‌ی آذربایجان)

زینب مصدق

نوبت و سال چاپ: اول / ۱۴۰۰ / شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

تعداد صفحات: ۷۴ / شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۷۹۳۳-۰۰۰۰

چاپ و صحافی: مهر / قیمت ۴۰۰۰۰ تومان

Printed in the Islamic Republic of Iran-Shiraz

حق چاپ محفوظ است.

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۴	مقدمه

فصل اول: قصه‌های پریان-واقعی

۹	سید باقر و پریون
۱۱	سفیه
۱۵	ماماچه
۱۸	رضا قلی و پریان
۲۰	بسم الله
۲۲	مَشْدِی نازی
۲۴	پری گم شده
۲۵	نمد سفیدآبدار
۲۸	کی قباد پراشکفتی و پریون
۳۰	کپره شکال
۳۳	خاکستر گرم

فصل دوم: قصه‌های پریان-تخیلی

۳۶	علی می‌شُرا
۴۷	کچاک (روایت دوم از علیمیشرا)
۵۰	کفنن طلا

فصل سوم: پنج قصه‌ی عامیانه‌ی آذربایجان

۵۵	بهشتی که افتاد
۵۹	حق نمک
۶۶	مردانگی
۶۹	خارکن
۷۳	مادر

مقدمه

یکی دیگر از جنبه‌های خارق‌العاده و متفاوت در قصه‌های عامیانه‌ی کهگیلویه و بویراحمد، داستان‌های مربوط به «پریان» است که در جای خود، در روایت قصه و مثل‌ها از جایگاه بسیار ویژه‌ای برخوردار است. آن‌چه از اندیشه‌ی خلاق و پویای زنان و مردان این خطه از ایران درباره‌ی پریان تراوش شده است، در مرتبه‌ای بسیار ارزشمند و تأثیرگذار در ادبیات فولکلور این مرز و بوم قرار دارد. پریان در جریان داستان‌ها هم اثرگذار هستند و هم اثرپذیر. به این معنی که نه تنها در شکل‌گیری نتیجه‌ی داستان‌ها تأثیری مستقیم و غیرقابل انکار داشته، بلکه در ساختار و زیربنای متیل‌ها و قصه‌ها نیز از ارزش و اعتبار بی‌نظیری برخوردار هستند. حضور پریان در بدنه‌ی اصلی داستان‌ها و یا لحظه‌ی ورود آنان به قصه، مسیر اصلی قصه را به سمتی سوق می‌دهد که راوی، خواه ناخواه خود را با او هم‌سو کرده و همه‌ی تلاش خود را به خدمت می‌گیرد تا مطابق ذوق و سلیقه‌ی او، داستان را پیش ببرد. گویی تصمیم گیرنده‌ی نهایی در راه رسیدن به هدف اصلی قهرمان، خود پری است نه راوی. همیشه این پریان هستند که برنده و پیروز می‌دانند در قصه‌های پریان، پری تعیین کننده‌ی مسیر حرکت و تکاپوی قهرمان است چه خود پری قهرمان داستان باشد، چه کسی دیگر. در نهایت اگر قهرمان، شخصی غیر از پری باشد، همان قهرمان در جریان عشق و عاشقی سهم پری خواهد بود. در هر دو حالت، بازنده پری نیست بلکه رقیب یا دشمن اوست.

داستان‌های شفاهی و به‌طور کلی آن دسته از قصه‌هایی که به عنوان داستان پریون «پریان» در میان این مردم متداول است و از روزگاران بسیار دور تاکنون در بین آنان سینه به سینه نقل شده، در بردارنده‌ی مضامینی بسیار بلند و عالی و محتوایی مرتبط با سبک زندگی آنان است.

داستان‌های پریان در میان مردم کهگیلویه و بویراحمد از چنان اهمیت و اعتباری برخوردار است که با استناد به مستندات شفاهی آنان، هر پژوهش‌گری به این نتیجه خواهد رسید که پریان، وجودی حقیقی و واقعی در میان این مردم داشته و چه بسا دارد. وقتی آنان از پری و پریون سخن بر زبان می‌آورند به هیچ وجه آن را «جن» یا حتی پری خطاب نمی‌نمایند بلکه از آنان

با احترام نام برده و با عنوان «از ما بهتران» یا «اونگل؛ آن‌ها»^۱ خطاب می‌شوند. اگر از این مردم پرسیده شود چرا پریان را با این عنوان مورد خطاب قرار می‌دهید؟ پاسخ همه‌ی آنان جز این جمله نخواهد بود که: «آن‌ها از ما بهترند و اگر ما با نام دیگری از آن‌ها یاد کنیم، به‌طور حتم بدشان آمده و ما را اذیت خواهند کرد.» این مردم بر این باورند که «از ما بختران» در بین آنان زندگی می‌کنند و با آن‌ها در تعامل‌اند و ممکن است به شکل حیوانات اهلی مانند گربه یا دیگر جانوران حاضر و ظاهر شوند. وقتی از این مردم درباره‌ی وجود و حضور پریان سؤالی می‌شود، با اتفاق نظر، به راست بودن داستان‌های پریان اذعان نموده و در هر شرایطی بر این عقیده پافشاری می‌نمایند که بسیاری از داستان‌های پریان، بر اساس واقعیت ساخته و پرداخته شده است و ما خود با چشمان خودمان دیده‌ایم (داستان سفیه) و چه بهره‌ها که از وجود آنان نبرده- ایم (داستان مشدی نازی).

برخی هم بر این باورند که پریان هم می‌توانند منشأ خیر باشند و هم منشأ شر. البته این نظر و دیدگاه در داستان‌های شفاهی نیز قابل تأمل است. در برخی داستان‌ها، پری در قالب یکی روستایی ظاهر شده و منشأ بسیاری اعمال ناشایست می‌شود ولی در داستان‌هایی دیگر دیده می‌شود که پریان در نقش‌های متفاوت از هم ظاهر شده و به‌خوبی از عینده‌ی نقش خیر بودن یا شر بودن برآمده‌اند. از این دست داستان‌ها در ادبیات شفاهی مردم کهگیلویه و بویراحمد فراوان دیده می‌شود.

برداشت‌های متفاوتی می‌توان از نتایج این داستان‌ها انتظار داشت از جمله این- که هر انسان یا پری می‌تواند خوب باشد یا بد، رشت باشد یا زیبا، مهربان باشد یا خشمگین، غضبناک باشد یا آرام، خیر باشد یا شر. در هر حال پیامی که در همه‌ی این داستان‌ها قابل درک است این‌که، در هر حال خوب بودن یا بد بودن هر انسان یا پری به شخصیت خود او باز می‌گردد نه به ذات آفرینش.

بر همین اساس نویسنده‌ی کتاب پیش‌رو تصمیم به ثبت و ضبط بسیاری از قصه‌هایی گرفت که بن‌مایه‌ای حقیقی (به زعم راویان) داشته و دربردارنده‌ی محتوایی مربوط به وجود «از ما بختران» در زندگی آنان بوده است. و شخصاً

^۱ نام کتاب پیش‌رو از همین عنوان که به کرات از زبان راویان، ضمن روایت شنیده شده،

برگرفته شده است

آنان را احساس کرده یا دیده و یا از نزدیکان و بستگان خود شنیده‌اند آن هم با تأکیدات فراوانی مانند قسم خوردن و باورداشت به وجود پریان. آنچه در کتاب حاضر در فصل نخست، با عنوان قصه‌های پریان- واقعی آورده شده است، دربردارنده‌ی این‌گونه قصه‌ها است که شاید از زمان‌های دور برای مثال چهل یا پنجاه سال یا بیش‌تر رخ داده اما هنوز بر سر زبان‌ها است. در این فصل، پیش از پرداختن به اصل قصه، مشخصات فردی راوی و حتی راوی اصلی اگر وجود داشته باشد، و برای استناد بیشتر تاریخ و مکان ثبت نیز آمده است.

اما فصل دوم همین کتاب دربردارنده‌ی قصه‌های پریانی است که بیشتر جنبه-ی تخیلی- افسانه‌ای دارند و از این جهت آن‌ها را داستان‌های پریان می‌نامند که شامل رخدادهای و خویشکاری‌های خارق عادت از جانب شخصیت‌های مختلف داستان است به گونه‌ای که در دنیای واقعی، امکان بروز چنین اتفاقات، رخدادهای، پیش‌آمدهای و خویشکاری‌هایی نخواهد بود. در این فصل نیز مشخصات فردی راوی و زمان و مکان ثبت قصه نیز آمده است.

در دو فصل اول و دوم تلاش شده است اصطلاحات، لغات و ترکیبات و حتی نام برخی ابزار با همان گویش لری کهگیلویه و بویراحمدی آورده شد تا هم سببی باشد برای آشنایی مخاطبان با این واژه‌ها و اصطلاحات و ترکیبات و ابزار و هم خواننده با توجه به متن زیر نویس‌ها و توضیحات لازم در این باره، از خستگی و یکپارچگی متن قصه‌ها خارج گردد.

فصل سوم کتاب شامل پنج قصه‌ی عامیانه‌ی آذربایجان می‌باشد که به‌خودی خود دربردارنده‌ی مفاهیم، مضامین و محتوایی بسیار آموزنده و تأثیرگذار است. این قصه‌ها در حقیقت، سینه به سینه و به‌طور شفاهی از گذشته‌های دور تا کنون میان مردم آذربایجان سیر کرده است و به جرأت می‌توان گفت کمتر کهنسالی از این مرز و بوم وجود دارد که با این قصه‌ها آشنا نباشد. به دلیل اهمیت محتوای قصه‌ها و برای ایجاد روحیه‌ی همدلی و همبستگی با مردم این خطه از سرزمین ایران، بنا بر آن نهاده شد که این پنج افسانه، ابتدا شنیده و سپس مکتوب گردد. به دلیل اشتیاق فراوان به ثبت قصه‌های عامیانه‌ی تمام اقوام ایران زمین، با کمک یکی از دوستانم در آن خطه، پس از شنیدن این قصه‌ها تصمیم بر آن شد که برای نشان دادن احساس نزدیکی و تفاهم فکری و

همچنین ایجاد همبستگی بیشتر میان دو قوم لر و ترک، این پنج قصه به عنوان نمونه در این کتاب گنجانده شود تا به امید خدا در آینده‌ای بسیار نزدیک تلاش برای ثبت دیگر قصه‌های شفاهی رایج یا غیر رایج در میان آن مردم، مضاعف گردد.

www.ketab.ir